

SITUATIЯ PĂSĂRILOR DE APĂ ÎN CÎMPIA DIN VESTUL ROMÂNIEI. REALITĂТI ŞI PERSPECTIVE

MATEI TĂLPEANU

În întreaga Europă situația păsărilor de apă ridică probleme care preocupa atât pe ornitologi și pe ocrotitorii naturii și vinători. Restrișarea rapidă și continuă a terenurilor umede,

adecvate pentru cuibărit și staționare în timpul migrației sau iernat, poluarea masivă a apelor dulci și marine, intensificarea vinării, împing din ce în ce mai mult aceste păsări către limitele

Pui de *Egretta garzetta intermedius*, la Satchinez.

Pui de *Egretta garzetta* în cuib, la Satchinez.

Pui de *Egretta garzetta*, aproape aburitor, la Satchinez.

dincolo de care incepe prăbușirea spre dispariție. Conferințe internaționale, recensăminte generalizate, propuneri legislative (din păcate rar transformate în legi), încercă să precizeze științific starea de lucruri și să frineze, înainte de a fi prea tarziu, procesul deja inceput de eliminare a păsărilor de apă din economic și din peisaj chiar.

Tara noastră are o situație privilegiată: existența Deltei Dunării și a lagunelor, situația geografică de „nod de comunicație” pe lungile căi străbătute de migrație între Eurasia și Africa, numărul relativ mic de vinători (1:500 locuitori, în Franța fiind de 1:25 locuitori!), inaccesibilitatea relativă a principalelor terenuri umede, legislația înaintată de ocrotire. Ultimul recensămînt de iernat, făcut numai în Dobrogea însă din avion (2), ca și cercetările din iarna 1968—1969 (15), au stabilit cifre uimitoare

pentru cei ce nu văzuseră — și nu-și puteau imagina — ce bogății ornito-faunistice poarte adăposti Dobrogea. De asemenea lunca inundabilă a Dunării, deși în mare măsură transformată în teren agricol, constituie și în prezent un bun loc de popas pentru migratoare, care se adaptează noilor situații.

Există însă și în vestul țării unele terenuri umede care prezintă mult interes sub aspect ornitologic. Ele sunt studiate temeinic de specialiștii muzeelor din Oradea (9, 10, 11) și Timișoara (4, 5, 6, 7), care au contribuit în cea mai mare măsură atât la cunoaștere ornitofaunei lor, cât și la punerea sub ocrotirea a zonelor celor mai importante. În luna iunie din acest an am avut prilejul să facem observații în aceste terenuri, și anume la Cefa și Tarcea-Otomanî (Jud. Bihor) și Satchinez (Jud. Timiș), primind un ajutor neprecușit de la colegii T. Iurcsak, Ro-

Pui de *Ardeola ralloides*, aproape zburător, la Satchinez.

Pui mic de *Nycticorax nycticorax*, la Satchinez.

Pui intermediar de *Nycticorax nycticorax*, la Satchinez.

Pui aproape zburător de *Nycticorax nycticorax*, luate în cîteva zile după puii de *Ardeola ralloides*, la Satchinez.

zalia Poliș, L. Kovats, T. Beczi (toți de la Muzeul din Oradea) și E. Nadra (de la Muzeul din Timișoara), precum și de la conducerile acestor muzeze, fapt pentru care le mulțumim tuturor și pe această cale. Întrucât mai văzuserăm o bună parte din aceste terenuri (Tarcă-Otomanî în mai 1966 și Satchinez în iunie 1959), comparația pe care am putut-o face recent, precum și literatura apărută între timp (4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12) ne permit să tragem unele concluzii privind perspectivele de evoluție a ornitofaunei din aceste zone.

La Cefa, unde lacurile de piscicultură sunt amenajate de zeci de ani, păsările s-au obisnuit și cu peisajul transformat și cu prezența permanentă a omului pînă în adîncul stufoașului și pe toată întinderea apei, iar speciile mai pretențioase în privința liniștei s-au retras. Situația nu este nici pe departe atât de grea ca la Hortobagyu (R. P. Ungaria), unde ornitofauna, în special cea migratoare, s-a depreciat brusc și masiv. Giriletele (*Anser albifrons*) continuă să vină în masă la Cefa (în verb. T. Iurcsak), unde găsesc adăpost noaptea și terenuri întinse pentru păscut ziua, pe cind la Hortobagyu ele de-abia mai vin, ambele condiții nemaifiind îndeplinite (12). La Cefa, păsările clocitoare, fie ele comune (*Podiceps cristatus*, *Fulica atra* etc.), fie ocrotite (*Egretta garzetta*), manifestă însă o prudență foarte mare față de om, ceea ce denotă că paznicii piscicoli înarmăți sunt prea „activi” și trag în tot ce e pe apă, declarind ad-hoc specia ihtiofagă! Totuși există numeroase rațe (*Aythya nyroca*, *Aythya ferina*, *Anas platyrhynchos* și *Anas querquedula*) care au unde cuibări în orezăriile, finețele sau culturile cerealiere din imprejurimi. Pe lacuri vin să se hrănească stirci (*Ardea cinerea*, *Ardea purpurea*, *Nycticorax nycticorax*), iar în pădurea vecină există încă o colonie mixtă de stirci (în verb. T. Iurcsak). Lingă orezării am observat, la 21 iunie 1969, un mascul adult în penaj nupțial tipic de *Motacilla flava feldegg*, dovedă că exemplarul colecțiat de noi în mai 1966 (14) la Otomanî nu constituia un caz izolat, ci specia s-a implantat în nord-vestul țării. Credeam deci că în această zonă situația s-a stabilizat și păsările de apă au șanse relativ bune de menținere, dacă nu intervin noi factori, existența marilor întinderi de apă asigurîndu-le un minimum de condiții de viață.

În zona de la Tarcea-Otomanî, aflată în valea Erului, situația este mai bună, dar perspectivele mai sumbre. Pe de o parte, păsările de apă găsesc condiții mai avantajoase pentru cuibărit, deși întinderea terenurilor umede e

mai mică decît la Cefa. Stuful des, greutatea de a pătrunde cu barca în bălțile și mlaștinile pe care le formează Erul între meandrele sale, fac ca în această zonă să cuibăresc și specii mai rare și prudente, ca *Platalea leucorodia* (găsit de R. Poliș în 1967, vezi 10), *Botaurus stellaris* și *Anser anser*. Pentru comparație, e grăitor faptul că în întreaga luncă a Dunării din Oltenia, lungă de peste 150 Km., nu cuibăresc nici *Botaurus stellaris*, nici *Platalea leucorodia* deși bălțile sănt foarte întinse și cu stufoaș mult mai bogat ca cel de la Tarcea-Otomanî! La 23 iunie 1969 am putut vedea ieșind dintr-un pîlc mic de stufoaș, cînd totul s-a linăștit către seară, săpte familii de rațe cu boboci de diferite vîrstă: *Anas platyrhynchos* cu boboci aproape zburători, *Aythya ferina* cu ei ceva mai tineri, *Aythya nyroca* și *Anas querquedula* abia ieșîți din ou de 3–4 zile. Era un spectacol impresionant să poti vedea lingă sat, pe un spațiu atât de restrins, o asemenea adunare de rațe (în afară de *Fulica atra* și *Podiceps nigricollis*, și ei cu boboci mici). Explicația trebuie căutată în ocritionea eficace, dar și în faptul că aceste terenuri reprezentă resturi dintr-o întinsă și binecunoscută regiune de mlaștini și stufoaș, unde păsările de apă au găsit de secole și milenii adăpost, și unde continuă să-l caute, credincioase unor tradiții căror li se restringe cu incetul baza materială – apa și stufoaș! Regularizarea văii Erului, care înunda periodic terenurile vecine, va duce în mod ineluctabil la restrîngerea și în cele din urmă la dispariția acestor ultime resturi de terenuri umede din nord-vestul țării, unde se retrăseseră și o parte din păsările care populau pînă la sfîrșitul secolului trecut marile mlaștini de la Eceda, nu departe de Tarcea-Otomanî (11). Formarea, ce va urma în curind, a unui lac întins de baraj în imprejurimile Careiului, destinat tocmai reținerii surplusului de ape, va crea noi suprafețe umede, eventual favorabile staționării migratoarelor, dar nu credem că ele vor putea oferi adăpost păsărilor rare ce cuibăresc la Tarcea-Otomanî. Nu știm încă în ce măsură aceste transformări vor influența regiunea de dune întreținătoare de crovuri, situată între Valea lui Mihai-Sanislău și Carei, unde E. Andrássy (în 1957), apoi Rozalia Poliș și col. (în 1965) și în sfîrșit A. Papadopol (în 1967) au citat ca specie cuibăritoare becațina (*Gallinago gallinago*), iar Hamvas a găsit cuibăritind pe *Limosa limosa* (1969). Și aici, pe mici suprafețe de apă și stufoaș se află colonii de *Chlidonias nigra* și de *Ardea purpurea*, iar în păpușiri își găsesc adăpost familiile de *Anas querquedula* (24 iunie 1969). În colecția de ouă Dobay de la muzeul

în Oradea se poate vedea că de bogată era fauna de păsări din aceste zone umede în trecut, existând ponte de la 98 specii (11).

La Satchinez am putut constata că de elastic cecționeză păsările, imediat ce li se dă posibilitatea de a trăi într-o regiune că de restrinsă, iar unde să aibă liniște. Lucrările lui Emil Nadra (1962, 1964 și în colaborare cu V. Iacob 1965 și 1969) arată în mod detaliat istoricul țecșei rezervații și ce ornitofaună adăpostește ca atare n-avem intenția de a mai da și noi o listă de păsări, bazată doar pe două scurte incursiuni. Vrem totuși să relevăm că, deși față de începutul secolului nostru unele specii de păsări de apă au incetat să mai cuibărescă în Banat (*Platalea leucorodia*, *Pelecanus onocrotalus*, *Egretta alba*, *Himantopus himantopus* etc.), în rezervație de la Satchinez continuă să se mențină o colonie de stirci mixtă, cu sute de cuiburi. Printre ei există și câteva zeci de egrete mici (*Egretta garzetta*), monumente ale naturii, dominant fiind însă *Nycticorax nycticorax*, urmat de *Ardea ralloides*, iar cel mai rar *Ardea purpurea*. Primele trei specii își au colonia în cîteva pilcuri de sălcii înconjurate de stuf și apă, plasate într-o adincitură usoară a terenului înconjurat de culturi agricole. Stircii și-au mutat de două ori colonia din locul inițial unde se află rezervația, întîi în urma unui incendiu, apoi din cauza neliniștii din preajmă, dar n-au renunțat să cuibărescă în același zonă de care-i leagă tradiții străvechi. Colegul E. Nadra ne-a atrăs atenția că de cîțiva ani s-a asociat la colonia de stirci și una de ciori (*Corvus frugilegus*) și că par să facă impreună casă bună! Într-adevăr, la 27 iunie 1969, majoritatea puilor de ciori zburaseră deja din cuiburile amestecate printre cele de stirci, în același pom, dar ciorile dădeau cu tenacitate alarmă la apropierea noastră, ca și stircii adulți. Această aveau pui în diferite faze de dezvoltare post-embriонарă (vezi figurile): abia ieșî din ou, aproape zburători, sau intermediari între aceste extreme.

Rezervația de la Satchinez, riguros ocrotită constituie un exemplu elovent de rezultate bune ce se pot obține prin consecvență și perseverență într-un domeniu atât de delicat ca cel al ocrotirii coloniilor de păsări acvatice. În același timp, se vede o dată mai mult cit de puternic sint legate păsările de terenurile unde au cuibărit în trecut și că le sunt de reduse pretențiile față de peisaj, liniște și accesibilitatea hranei avind rolul principal. Perspectivele de evoluție a coloniei mixte de la Satchinez ni se par favorabile. Dacă nu intervine vreun accident (ca incendiul din trecut), dată fiind ocrotirea eficace a rezervației, seriozitatea celor care o studiază și supraveghează, ca se mai poate dezvolta chiar în acest ultim loc de refugiu care i-a rămas. Față de anul 1959, cind am mai văzut colonia, situația actuală este în mod vădit mai bună. Avem toate speranțele că ea va continua să înainteze pe linia ascendentă începută după anul 1950.

BIBLIOGRAFIE

- Andrassey, E. – 1957 – *Az érmelék madárvilágága*. Aquila, vol. 63 – 64, pp. 173 – 176.
- Ciochîa, V., Hafner, H. – 1969 – *Observations sur quelques espèces d'oiseaux qui hivernent sur le littoral roumain de la Mer Noire et dans le Delta du Danube*. Trav. Sc. Stat. Rech. Marit. Prof. I. Borcea, Apigea, vol. 2.
- Hamvas, F. – 1969 – *Stăradul de mal (Limosa limosa) cloșeste pe valea Ierului*. Vin. Pesc. Sport. nr. 8, p. 26.
- Nadra, E. – 1962 – *Reservația ornitologică de la Satchinez*. Ocrot. Nat. vol. 6, pp. 51 – 62.
- Nadra, E. – 1964 – *Păsări rare în rezervațile naturale din Banat*. Ocrot. Nat. vol. 8, pp. 106 – 110.
- Nadra, E., Iacob, V. – 1965 – *Date parțiale privind fauna ornitologică din valea Ierului-Banat*. Rev. Muz. an 2, nr. spec. p. 401 (rez.)
- Nadra, E., Iacob, V. – 1969 – *Date parțiale privind fauna ornitologică din valea Ierului-Banat*. Ses. Com. Științ. Muz. dec. 1964, Șt. Nat.
- Papadopol, A. – 1967 – *Becajina-Gallinago gallinago gallinago L. 1758 cloșeste în Republica Socialistă Română*. Natură, nr. 4, pp. 70 – 71.
- Polis, Rozalia, Beczi, T., Iurcsak, T. – 1965 – *Fauna ornitologică a bălăilor de la Otomanî*. Rev. Muz. an 2, nr. spec. p. 406 (rez.)
- Polis, Rozalia, Beczi, T., Iurcsak, T. – 1969 – *Fauna ornitologică a bălăilor de la Otomanî*. Ses. Com. Șt. Muz. dec. St. Nat. pp. 155 – 161.
- Polis, Rozalia – 1968 – *Lopătarul (Platalea leucorodia) specie cloșitoare în valea Ierului*. Rev. Muz. an 5, nr. 2, pp. 160 – 161.
- Sterbetz, J. – 1967 – *Oecological problems of white-fronted geese passing the winter in Hungary. Presence of white-fronted geese in this century*. Aquila, vol. 73 – 74, pp. 33 – 49.
- Tâlpeanu, M. – 1966 – *Study and conservation of water birds and of their environment in Rumania*. Proc. Internat. Confer. Wildf. Res. Conserv. Brno, 13 – 16 apr. 1965.
- Tâlpeanu, M. – 1967 – *Expansion einiger Vogelarten in Rumänien*. Beitr. Vogelk., vol. 12, nr. 5, pp. 345 – 353.
- Tâlpeanu, M. – 1969 – *Les Anseriformes de Roumanie*. Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa”, vol. 10, pp. 430 – 440 (sub tipar).

Pui aproape zburător de Nycticorax.

UN NOU RELIEF VOTIV REPREZENTÎND PE ZEIȚA DIANA

IOAN ANDRIȚOIU

Adulti de Nycticorax, la Satchinez.

R E Z Y M E

Автор делает общий набросок ситуации и перспектив водоплавающих птиц влажных зон западной части Румынии. Сравнивая данные, полученные им в июне 1969 с данными июня месяца 1959 года и мая 1966, а также с данными опубликованными специалистами музеев Орадя (9,10,11) и Тимишоары (4,5,6,7), автор делает следующие выводы: а) в Чефе (уезд Бихор), где места бассейнов уже стары, а птицы проторчные вод (Anser albifrons напр.) находят здесь гораздо лучшие условия, чем в Хортобагь (Венгрия), находящегося вблизи Чефы, ситуация стабильна. б) В Тарче-Отомань (уезд Бихор), где вьет еще гнезда Botaurus stellaris et Platalea leucorodia, ситуация различна из-за установления русла Ера; в) в Саткинезе (уезд Тимиш) мещанина колония цапель в несколько сотен гнезд с 1950 года развивается по восходящей линии, вследствие строгой протекции естественного заповедника.

R É S U M È

L'auteur esquisse une vue d'ensemble sur la situation et les perspectives des oiseaux des zones humides de l'ouest de la Roumanie. Comparant ce qu'il a constaté en juin 1969 à ce qu'il avait vu en juin 1959 et mai 1966, ainsi qu'aux données publiées par les spécialistes des Musées d'Oradea (9, 10, 11) et de Timișoara (4,5,6,7), il conclut que: a) la situation est stabilisée à Cefa (distr. Bihor), où les lacs de pisciculture sont anciens déjà et la sauvagine migratrice (Anser albifrons p. ex.) trouve de bien meilleures conditions qu'à Hortobagy (Hongrie), situé à proximité de Cefa; b) à Tarcea-Otomani (distr. Bihor), où nichent encore Botaurus stellaris et Platalea leucorodia, la situation se détériore, suite aux régularisations de la vallée de l'Era; c) à Satchinez (distr. Timiș) la hérésarie de plusieurs centaines de nids se développe sur une ligne ascendante depuis 1950, résultat de la protection rigoureuse de la réserve.

Relief votiv reprezentînd pe zeița Diana (Streisangiorgiu).

Colecția de monumente, datând din perioada stăpinirii romane în Dacia, a Muzeului județean Hunedoara — Deva s-a imbogățit, printr-o recentă donație¹, cu o interesantă operă sculpturală: un relief votiv reprezentînd pe zeița Diana (vezi fotografie).

¹ Relieful a fost donat muzeului din Deva de către dr. László Francisc din Călan, căruia îl aducem mulțumiri și pe această cale.